

Іван Охріменко,

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри управління та
роботи з персоналом
Національної академії внутрішніх справ*

Ганна Лузанова,

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри психології та
педагогіки Одеського державного
університету внутрішніх справ*

УДК 159:343.132+343.95

Особливості призначення судово-психологічних експертиз щодо неповнолітніх під час розслідування кримінальних правопорушень

Актуальність визначається, насамперед, суттєвим практичним значенням використання спеціальних психологічних знань в юридичній практиці, у тому числі у сфері кримінально-процесуальної діяльності. Особливої значущості вони набувають при розслідуванні слідчими кримінальних правопорушень, вчинених неповнолітніми, адже саме спеціальні психологічні знання дозволяють об'єктивно встановлювати і оцінювати психологічні аспекти,

причини і внутрішні механізми конкретних вчинків підлітків. Саме специфіка механізму вчинення неповнолітніми кримінальних правопорушень вимагає особливих процедур розслідування й вироблення нових підходів до організації цієї роботи на всіх етапах діяльності слідчого й інших учасників з встановлення і викриття неповнолітнього злочинця, починаючи з початкових слідчих (розшукових) дій і закінчуючи завершенням кримінального провадження.

Аналіз сучасної слідчої практики дає можливість свідчити про те, що в результаті своєчасного та обґрунтованого застосування психологічних знань суттєво розширюються можливості виявлення фактів, необхідних для встановлення істини при здійсненні досудового розслідування кримінальних правопорушень. Звідси судово-психологічна експертиза, яка передусім призначається слідчим, є необхідною та ефективною формою використання спеціальних знань в сучасній юридичній діяльності, насамперед під час розслідування проправних діянь, вчинених неповнолітніми.

Вивчення проблеми підліткової злочинності було й залишається одним із найактуальніших напрямів наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних психологів та юристів, таких як Л. С. Виготський, Л. І. Казміренко, М. В. Костицький, В. М. Кудрявцев, О. Є. Лічко, В. С. Медведєв, В. Я. Марчак, В. М. Синьов, С. А. Тарарухін, С. І. Яковенко та ін. Разом із тим, проблематика психологічних аспектів теорії судово-психологічної експертизи окреслювалася в розробках Ю. М. Антоняна, Л. В. Алексєєвої, Н. В. Алікіної, О. М. Бандурки, С. П. Бочарової, В. Є. Коновалової, Л. П. Конишевої, В. В. Нагаєва, В. В. Романова, Ф. С. Сафуанова, О. Д. Ситковської й ін. Незважаючи на чималий доробок з окресленого напряму наукових пошуків, слід визнати, що далеко не всі питання піддано необхідному аналізу, узагальненню й відповідному відображенню. Так, зокрема, не повною мірою досліджені аспекти правозастосування судово-психологічних експертиз за окремими категоріями кримінальних проваджень. При цьому даний вид експертиз виступає одним із основних засобів впровадження в юридичну практику спеціальних психологічних знань, необхідних для встановлення істини на різних етапах досудового розслідування. З огляду на це, звернемо увагу на низку питань, які стосуються особливостей призначення

судово-психологічної експертизи щодо неповнолітніх у межах кримінальних проваджень.

Судово-психологічна експертиза (далі – СПЕ) неповнолітніх обвинувачених є одним з найбільш розповсюджених видів судово-психологічних експертиз. Предметом цього виду експертиз є дослідження особливостей підлітків, що мають ознаки відставання в психічному розвитку, не пов'язаному із психічним розладом, в повній мірі усвідомлювати фактичний характер та суспільну небезпеку своїх дій та можливість керувати ними.

Необхідність призначення та проведення експертизи неповнолітніх обвинувачених визначається ч. 1 ст. 22 КК України «Вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність». Варто пам'ятати, що кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилося шістнадцять років (ч. 1 ст. 22 КК України) [1]. На необхідність встановлення цих обставин у межах будь-якого кримінального провадження за участю неповнолітніх вказує й ст. 91 КПК України «Обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні». У ній також перераховуються обставини, які можуть стати предметом психологічного дослідження (рівень психічного розвитку, інші особливості особистості, вплив на неповнолітнього старшими за віком осіб тощо) [2].

Проблема злочинності неповнолітніх окреслюється колом завдань, що потребують свого належного розв'язання. Насамперед, заслуговують на увагу питання визначення психологічного віку та його відповідності фізичному віку; встановлення ступеня та специфіки криміналізованості підлітка; з'ясування специфічних психологічних та вікових особливостей, що ускладнюють соціалізацію, тощо. Усі ці та багато інших чинників потребують чіткого психолого-кримінологічного забезпечення, від яких залежить ступінь вини та

призначення відповідних профілактичних (зокрема й каральних) заходів.

Разом із тим, теперішній стан суспільних відносин характеризується різким загостренням негативних тенденцій та процесів, пов'язаних зі злочинністю, у тому числі й щодо неповнолітніх. Для порівняльної характеристики наведемо статистику злочинів загальнокримінальної спрямованості, вчинених окремими категоріями осіб, зокрема, неповнолітніми (або за їх участю): 2005 р. – 22767 (питома вага – 9,6 %); 2006 р. – 16966 (7,9 %); 2007 р. – 15572 (7,3 %); 2009 р. – 12959 (7,7 %); 2010 р. – 17342 (5,3 %); 2011 р. – 12661 (5,3 %); 2012 р. – 14238 (5,5 %). Динаміка порівняно з минулим роком становить –15,5 %; 2014 р. – 4507 (16,2 %) [3; 4; 5; 6]. Звідси можна стверджувати про достатньо великий показник злочинів даної категорії, що загалом збільшує питому вагу злочинності неповнолітніх серед усієї сукупності криміногенних факторів.

СПЕ, як було зазначено вище, призначається щодо психічно здорових неповнолітніх обвинувачених, підозрюваних, свідків, потерпілих. Виокремлення цього виду експертизи зумовлене, насамперед, своєрідністю підліткового віку, який вважається складним й критичним. Така оцінка зумовлена численними якісними змінами, яких зазнає у цей час організм та особистість молодої людини, що іноді має характер докорінної зміни попередніх особливостей, інтересів і стосунків. Окрім того, аналогічні зміни часто супроводжуються появою у підлітка ускладнень у стосунках із оточуючими: він не піддається впливу дорослих, виявляє різні форми неслухняності, спротиву (упертість, грубість, негативізм, непокірність, замкнутість, скритність тощо) й ін.

Нерідко протиправні дії підлітка здаються протиприродними, незрозумілими, маломотивованими. І лише після ретельного вивчення його внутрішнього світу стає зрозумілим,

що вони зумовлені не тільки глибокими, прихованими суто особистими причинами правопорушника, але й факторами соціально-психологічного змісту. Наприклад, психічно здоровий підліток, вихований у несприятливих умовах, може визначатися недостатньою зрілістю особистості. Ознаки її виявляються, насамперед, у примітивній мотивації своїх дій, наївно-дитячих спробах досягнення поставленої мети, недостатньо зрілій оцінці вчиненого злочину тощо [7, с. 217–226; 8, с. 325].

Так, В. М. Кудрявцев у межах визначення терміну «неповнолітній» зазначає, що це особистість, яка формується, поступово усвідомлює “необхідність” та осягає “свободу” і відповідно до цього тим самим набуває “здатність самостійно приймати рішення”, тобто діяти свідомо, на основі засвоєння закономірностей суспільного розвитку та певних правил [9].

Проте, щоб визначити особливості неповнолітнього віку, слід розглянути загальні вікові детермінанти, що можуть впливати на ступінь усвідомлення власної злочинної поведінки, здатність керування нею, а відтак, мають враховуватися при призначенні покарання. Звідси провідного значення набуває здатність усвідомлювати сутність, ступінь суспільної небезпеки та наслідки власних дій, що згідно положень ст. 23 КК України й визначає вину та відповідальність. Тому заслуговують на увагу й питання щодо проявів вікових особливостей неповнолітніх.

З точки зору психологічної науки, підлітковий вік поділяється на два періоди: власне підлітковий (12–16 років); ранній юнацький (16–18 років). Це збігається з віковими межами у чинному законодавстві, за яким кримінальна відповідальність настає з 16 років; при цьому неповнолітньою є особа, яка не досягла 18-річного віку (ст. 22 КК України) [1]. Загалом вчинення кримінального правопорушення неповнолітнім розглядається законодавцем як пом'якшуюча обставина, оскільки особи, що

не досягли 18-річного віку, за своїм психофізіологічним розвитком не завжди можуть обрати соціально прийнятну (правомірну) поведінку [10, с. 156-157].

Підлітковий вік (для кримінальної відповідальності має значення старший підлітковий вік – 14-15 років) іноді називають важким (кризовим, перехідним), оскільки відбувається перехід від дитинства до юнацтва в фізичному, психічному та соціальному аспектах. У даний період відбувається інтенсивний фізичний та психічний розвиток неповнолітнього і, як наслідок – певні протиріччя в фізіологічній, психологічній та соціальній сферах. Організм схильний до додаткового навантаження, яке впливає на самопочуття та поведінку підлітка, з'являється втомленість, підвищується збудженість й дратівливість. Врахуванню також має підлягати та обставина, що свідомість підлітка знаходиться у стадії становлення, і він іноді не може з повною відповідальністю та об'єктивністю оцінювати ситуацію, яка склалася, здатен опинитися під впливом більш агресивно налаштованих учасників злочинної групи.

Отже, з урахуванням вищезазначеного, можна стверджувати, що предметом даного виду СПЕ є сама особистість неповнолітнього з подальшою конкретизацією завдань, що постають перед експертом-психологом. Поняття «відставання в психічному розвитку» не зводиться лише до інтелектуального недорозвинення, а включає також ознаки порушення, затримки особистісного розвитку. Таке тлумачення дозволяє використовувати для діагностики відставання в психічному розвитку як дані про інтелектуальний розвиток неповнолітнього, так й відомості щодо ступеня сформованості у нього потребово-мотиваційної та емоційно-вольової сфер, рівня функціонування моральної та правової свідомості, стадії розвитку самосвідомості. Тим самим обґрунтовується можливість застосування для вирішен-

ня експертних задач як критеріїв психічної (особистісної та інтелектуальної) зрілості широкого кола знань медичної, вікової та педагогічної психології.

В СПЕ неповнолітніх визначення ступеня відхилення реального рівня розвитку підекспертного від вікових стандартів не є самоціллю, а засобом вирішення головної задачі. Варто відмітити, що сама по собі діагностика рівня психічного розвитку ще не дає відповіді на питання щодо здатності неповнолітнього усвідомлювати свої дії та керувати ними. У відносно простих ситуаціях неповнолітній може виявитися цілком адекватним, достатньо повно усвідомлювати свої цілі, приймати рішення та діяти цілеспрямовано. Хоча в інших, більш складних та/або ситуаціях, що динамічно розвиваються, він здатен демонструвати свою неспроможність. Діагностика відхилення від норми певного вікового періоду дає лише загальний орієнтир, але не передбачає чіткої експертної оцінки. Хоча, як справедливо вказує І. А. Кудрявцев, висновок експерта обов'язково має враховувати зовнішні (складність ситуації) та внутрішні (динамічні стани особистості) умови вчинення інкримінованих дій [11, с. 18-19].

Загалом окреслені аспекти, на наш погляд, визначають необхідність з'ясування суб'єктивних детермінант делінквентної поведінки неповнолітніх під час досудового розслідування правопорушень. Згідно попередніх статистичних даних [7; 12] така потреба може виникати у 82 % випадків від загальної кількості суспільно небезпечних діянь.

Продовжуючи наш теоретичний аналіз, варто зазначити, що у чинному кримінальному процесуальному законодавстві «судово-психологічна експертиза» набуває розгалуженості. При цьому позитивним убачається те, що йдеться про призначення СПЕ в межах досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених неповнолітніми, а також призначення у разі необхідності комплек-

сної судової психолого-психіатричної експертизи (ст.ст. 485, 486 КПК України) [2]. Загалом ґрунтуючись на змісті наведених статей КПК України, зауважимо, що послідовною є позиція щодо необхідного й обов'язкового призначення слідчими СПЕ у кримінальному процесі щодо неповнолітніх. Адже, як доводить сучасна практика, судово-психологічна експертиза особливо актуальна у кримінальних провадженнях, в яких фігурують саме неповнолітні особи. Як справедливо вказує Л. М. Балабанова, завдяки цьому визнається рівень їх пізнавальної діяльності та характер індивідуально-особистісних особливостей. Лише за такої сумарної оцінки можна стверджувати про здатність досліджуваного усвідомлювати протиправність своїх дій та керувати ними [14, с. 62].

Разом із тим, як свідчать наукові пошуки з цієї проблематики [13], слідчі правоохоронних органів мають досвід призначення СПЕ у своїй процесуальній діяльності. Прикладний аспект пріоритетності призначення СПЕ під час досудового розслідування кримінальних правопорушень виглядає таким чином: СПЕ неповнолітніх свідків, потерпілих, підозрюваних (обвинувачених) (48,5 %), емоційних станів (39,8 %), особистих властивостей, основних мотивів поведінки, закріплених у життєдіяльності суб'єкта (21,6 %), інші (2,4 %). Значний показник СПЕ неповнолітніх, на нашу думку, зумовлений тим, що протиправні дії даних суб'єктів мають поширений характер та можуть бути на перший погляд незрозумілими, безмотивними. Це пояснюється віковими та внутрішньо особистісними особливостями неповнолітніх, в яких ще не сформований життєвий досвід та ціннісні орієнтації, що по суті й надає суттєвого значення використанню спеціальних психологічних знань під час розслідування кримінальних проваджень зазначеної категорії.

Очевидно з аналогічних міркувань 51,5 % респондентів з числа

опитаних нами слідчих (всього 342 особи) вважають доцільним обов'язкове призначення та проведення СПЕ в межах досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених неповнолітніми. Крім того, опитані нами практичні працівники переконані, що призначенню судово-психологічної експертизи щодо неповнолітніх має передувати значна підготовча робота суб'єкта. У межах її проведення практики можуть користуватись усними консультаціями фахівців-психологів чи інших спеціалістів (наприклад, викладачів профільних ВНЗ) або результатами висновків спеціаліста. Зміст консультацій здатен охоплювати питання можливостей психологічної експертизи для встановлення істини в межах кримінального провадження: завжди (61,4 %), іноді (30,4 %), дуже рідко (4,7 %), залежно від події кримінального правопорушення (0,6 %), ніколи (2,9 %). Передбачається також намагання консультування з фахівцями-психологами щодо доцільності призначення СПЕ загалом (83 %). За інших обставин предмет психологічних консультацій охоплює низку аспектів: щодо формулювання запитань, які слід викласти в постанові про призначення експертизи (75,4 %); обрання виду експертизи з урахуванням питань, необхідних для вирішення завдань досудового розслідування (42,7 %); можливостей обраного виду експертизи (28,6 %); компетентності експерта в цій галузі знань (18,1 %) тощо. На противагу цьому респонденти висловлюють позицію, що прямо вказує на відсутність практики консультування з фахівцями-психологами перед призначенням аналогічних експертиз (2,3 %).

Звідси суттєвого значення набуває правильність і чіткість формулювання суб'єктами призначення запитань перед експертами. Їх перелік має бути досить повним із розрахунку, щоб відповіді давали вичерпну картину психологічного змісту (ознаки суб'єкта та суб'єктивної сто-

рони) вчиненого кримінального правопорушення, особливостей сприймання ситуації свідком, потерпілим. Тому, як справедливо зазначають окремі науковці [8, с. 321; 15, с. 457; 16, с. 289], серед завдань, що постають перед судово-психологічною експертизою, спочатку має бути з'ясування аспектів загального характеру (наприклад, щодо психологічних особливостей суб'єкта та їх виявлення в конкретній криміногенній ситуації), а потім – постановка окремих, деталізуючих запитань.

Отже, враховуючи специфіку механізма вчинення кримінальних правопорушень неповнолітніми, нами пропонується орієнтовний перелік запитань, які доцільно вказувати в постанові про призначення СПЕ щодо цих осіб в межах кримінального провадження:

– Які індивідуальні особливості особи, що підлягає експертизі?

– Чи відповідає рівень розумового розвитку підлітка його віку?

– Чи не спостерігається у неповнолітнього обвинуваченого ознак відставання у психічному розвитку та, якщо так, то в чому конкретно вони виявляються?

– Враховуючи особливості психічного розвитку неповнолітнього обвинуваченого, чи міг він повністю усвідомлювати значення своїх дій?

– Враховуючи особливості психічного розвитку неповнолітнього обвинуваченого, в якій мірі він міг керувати своїми діями?

– Чи знаходився обвинувачений неповнолітній в момент вчинення ним кримінального правопорушення в стані фізіологічного афекту?

– Чи не властива їй підвищена навіюваність? Якщо так, то яким чином це може вплинути на її показання (дії у конкретній кримінальній ситуації)?

– Чи не спостерігається у підлітка схильність до фантазування? Якщо так, то як це може вплинути на його здатність давати правдиві свідчення?

– Які емоційно-вольові особливості особи, що підлягає експертизі?

– Які основні мотиви діяльності і поведінки обвинуваченого виявляються у його повсякденному житті?

– Яким чином сприйнята конфліктна ситуація та її суб'єктивна оцінка підлітком змогла вплинути на його дії?

– Яким чином сімейна ситуація, індивідуально-психологічні особливості батьків, особливості їх виховної поведінки впливають на емоційний стан, психічний розвиток та відчуття благополуччя дитини?

– Яким чином можуть вплинути умови виховання кожного з батьків на психологічний стан та розвиток дитини?

– Чи прослідковується залежність рівня оцінювання сімейної ситуації дитиною від впливу з боку батьків та інших дорослих?

З огляду на це, слід зазначити, що цей перелік не є вичерпним та може доповнюватись. На нашу думку, саме правильно поставлені слідчим запитання під час призначення СПЕ сприятиме швидкому та якісному здійсненню досудового розслідування кримінальних правопорушень зазначеної категорії. Це створить сприятливі умови для якісного розслідування кримінальних правопорушень, а також позитивно сприятиме в проведенні судово-психологічної експертизи та наданні інформативного, компетентного та об'єктивного висновку експерта-психолога згідно порушених слідчим запитань.

Таким чином, за допомогою СПЕ можна отримати дані, які дозволяють зрозуміти і правильно оцінити особливості психічної активності та поведінкових проявів неповнолітнього, що мають значення для висновків юридичного змісту. У результаті своєчасного й обґрунтованого застосування психологічних знань виникає можливість з'ясування багатьох фактів, істотно необхідних для встановлення істини за окремими категоріями кримінальних проваджень, адже використання цих знань в юридичній діяльності визначається, насамперед,

суттєвим прикладним значенням. Вирішення питань в межах провадження окресленої категорії потребує не лише професійного і життєвого досвіду слідчого чи судді, але й кваліфікованого експертного висновку фахівця-психолога.

Наведені нами проблемні питання призначення та провадження СПЕ у кримінально-процесуальній діяльності за фактами вчинення криміна-

льних правопорушень неповнолітніми в умовах сьогодення набувають значущості та періодично акцентуються у професійній діяльності слідчих правоохоронних органів. Передусім це пов'язане з недостатнім рівнем організаційно-правового забезпечення їх діяльності, професійно-психологічної готовності фахівців до кваліфікованого виконання своїх службових обов'язків тощо.

Список використаних джерел

1. *Кримінальний кодекс України* // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
2. *Кримінальний процесуальний кодекс України* : чинне законодавство з 19 листопада 2012 року : (ОФЦ.ТЕКСТ). – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2012. – 382 с.
3. *Бахин В. П.* Материалы к изучению практики борьбы с преступностью / В. П. Бахин, Н. С. Карпов. – К. : Изд-во Семенко Сергея, 2007. – 489 с.
4. *Карпов Н. С.* Злочинна діяльність : монографія / Н. С. Карпов. – К. : Вид-во Семенка Сергія, 2004. – 308 с.
5. *Карпов Н. С.* Криминалистическое изучение преступной деятельности, средств и методов борьбы с ней (данные эмпирических исследований) / Н. С. Карпов. – К. : Нац. акад. внутр. справ України, 2004. – 218 с.
6. *Стан та структура злочинності в Україні.* Статистика МВС України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mvs.gov.ua/mvs/control>.
7. *Охріменко І. М.* Психологічна детермінація злочинної поведінки в межах виконання завдань кримінального судочинства / І. М. Охріменко, О. Л. Мартенко // Юридична психологія та педагогіка. – 2010. – № 2 (8). – С. 217–226.
8. *Юридична психологія* : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. і фак. / В. Г. Андросюк, Л. І. Казміренко, Я. Ю. Кондратьєв; за заг. ред. Я. Ю. Кондратьєва. – К. : Ін Юре, 1999. – 352 с.
9. *Уголовный закон* : Опыт теоретического моделирования / [отв. ред. : В. Н. Кудрявцев, С. Г. Келина]. – М. : Наука, 1987. – 278 с.
10. *Уголовный кодекс Украины: Научно-практический комментарий* / отв. ред. Е. Л. Стрельцов. – [Изд. 5-е]. – Х. : ООО «Одиссей», 2008. – 872 с.
11. *Кудрявцев И. А.* Комплексная судебная психолого-психиатрическая экспертиза : науч.-практ. рук. / И. А. Кудрявцев. – М. : Изд-во Москов. ун-та, 1999. – 497 с.
12. *Аналіз стану здійснення судочинства судами загальної юрисдикції в 2012 році* (за даними судової статистики) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/>.
13. *Охріменко І. М.* Організаційно-психологічні особливості професійної компетентності слідчого як суб'єкта призначення судово-психологічних експертиз / І. М. Охріменко, Г. О. Лузанова // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2014. – Вип. 28, Т. 3. – С. 86–90.
14. *Балабанова Л. М.* Судебная патопсихология (вопросы определения нормы и отклонений) : монографія / Л. М. Балабанова. – Дніпропетровськ : Сталкер, 1998. – 432 с.

15. *Шепітько В. Ю.* Вибрані твори [Текст] / В. Ю. Шепітько. – Х. : Видавнича агенція «Апостіль», 2010. – 576 с.

16. *Юридична психологія* : Підручник / [кол. авт. : Д. О. Александров, В. Г. Андросюк, Л. І. Казміренко та ін.] ; за заг. ред. Л. І. Казміренко, Є. М. Моїсеєва. – К. : КНТ, 2007. – 360 с.

Охріменко І. М., Лузанова Г. О. Особливості призначення судово-психологічних експертиз щодо неповнолітніх під час розслідування кримінальних правопорушень

Стаття присвячена розгляду особливостей призначення судово-психологічних експертиз щодо неповнолітніх під час розслідування кримінальних правопорушень. Зазначається, що судово-психологічна експертиза неповнолітніх обвинувачених є одним з найбільш розповсюджених видів судово-психологічних експертиз. Вказується, що предметом даного виду судово-психологічних експертиз є особистість неповнолітнього, зокрема дослідження особливостей підлітків, що мають ознаки відставання в психічному розвитку, не пов'язаному із психічним розладом, в повній мірі усвідомлювати фактичний характер та суспільну небезпеку своїх дій, а також можливість керувати ними. Наводяться результати авторського емпіричного дослідження, яке засвідчило сучасний стан реалізації судово-психологічної експертизи як форми використання спеціальних психологічних знань у кримінальному процесі.

Ключові слова: судово-психологічна експертиза, слідчий, кримінальне провадження, кримінальні правопорушення, неповнолітній, психологічний зміст, експерт-психолог, постановва, висновок.

Охріменко И. Н., Лузанова А. А. Особенности назначения судебно-психологических экспертиз относительно несовершеннолетних при расследовании уголовных правонарушений

Статья посвящена рассмотрению особенностей назначения судебно-психологических экспертиз относительно несовершеннолетних при расследовании преступлений. Отмечается, что судебно-психологическая экспертиза несовершеннолетних обвиняемых является одним из наиболее распространенных видов судебно-психологических экспертиз. Указывается, что предметом данного вида судебно-психологических экспертиз является личность несовершеннолетнего, в том числе исследование особенностей подростков, у которых присутствуют признаки отставания в психическом развитии, не связанном с психическим расстройством, в полной мере осознавать фактический характер и общественную опасность своих действий, а также возможность руководить ими. Приводятся результаты авторского эмпирического исследования, которое засвидетельствовало современное состояние реализации судебно-психологической экспертизы как формы использования специальных психологических знаний в уголовном процессе.

Ключевые слова: судебно-психологическая экспертиза, следователь, уголовное производство, уголовные правонарушения, несовершеннолетний, психологическое содержание, эксперт-психолог, постановление, заключение.

Okhrimenko I., Luzanova G. Peculiarities of the appointment the forensic psychological examinations on juveniles during the investigation of criminal offenses

The article deals with the peculiarities of the appointment of forensic psychological examinations on juveniles during the investigation of criminal offenses. It is marked that

judicial-psychological examination of minors of defendants is one of the most widespread types of judicial-psychological expert operations. It is claimed that the subject of forensic psychological examination of juveniles is the study of the peculiarities of juveniles, which have symptoms of lag in a mental development not connected with mental disorder, to fully realize the nature and social danger of the actions and the ability to manage them. The results of the author's empirical research that shows the current state of implementation forensic psychological examination as the use of special forms of psychological knowledge in the criminal process are given.

Key words: forensic psychological examination, coroner, criminal production, criminal offenses, minor, psychological contents, expert-psychologist, resolution, conclusion.